

Josef Metoděj Jakubička

Dějiny rodu Jaroslava Vrchlického

Velká řada vynikajících mužů vzešla národu českému z jihočeských rodů. Mezi nimi žil od nepaměti také rod, z něhož pochází Emil Jakub Frída - Jaroslav Vrchlický,¹ náš nejslavnější básník. Rod Frídů byl svobodnický a usazen byl ve svobodnické osadě Bradáčov, která leží 6 km jihovýchodně od Mladé Vožice a 15 km jižně od památného vrchu Blaníka v bývalém kraji bechyňském, později zvaném táborském.

Svobodníci Jeho Milosti císaře a krále byli zvláštním stavem uprostřed mezi lidem poddaným a stavem šlechtickým, duchovenským a městským. Své dědičné statky vkládali do desek zemských, později do knih svobodnických. V nejstarších zprávách o rodě Frídovském, jako u stavů jiných, jsou členové rodu uváděni jenom jménem křestním a místním.

V berním soupise z r. **1523** jsou jmenováni: Jakub, Jan, Dušek, Matěj a jeho bratr Martin z Bradáčova. Někteří z nich byli jistě narození před rokem 1500. Soupis z r. **1550** uvádí: *Dušek z Bradáčova a bratr jeho Jakub, mající dva dvory v Bradáčově. Martin z Bradáčova má dvůr ve vsi Bradáčově. Jan z Bradáčova. Jan Kubeš (syn Jakubův) má dvůr ve vsi Bradáčově.*

Ve druhé polovině téhož století se teprve ustalovala příjmení: Buřič, Martin, Kovář, Nekovář, Sochor, Povondra, Frída.² Poprvé se jméno Frída vyskytuje před rokem 1600 jako křestní i příjmení. Roku **1604** „Fryda z Bradáčova“ potvrzuje trh kupní, kterým manželka Frídova, dříve vdova po svobodníku Ševci, koupila v roce 1599 pole s paloukem. Činí tak místo své manželky. Tento Frída dostal křestní jméno po svém kmotrovi ryt. Frydrychu Doudlebském z Doudleb na Nadějkově a na svobodnickém statku ve Vlášenicí a Putimi. Ten byl královským výběřčím v kraji bechyňském a tedy ve stálém styku se svobodníky, dokonce s blízkými v Bradáčově. Jeho křestní jméno mj. v podobě Friedrich bylo v rodě Doudlebských (Daublebských) obvyklé. Zkráceno na Fryd, Fryda, Frida, Frída, mělo v josefovské době tvar Frieda. V roce 1654 (berní rula), uvádí majitele statku Václava Frídu. V roce 1688 koupili bratři Jan a Václav Frída od příbuzného svobodníka Víta Kuktana pozemky v sousední obci Světlá. Také jsou r. 1713 (tereziánský katastr) jmenováni Jan Frída a manželka Kateřina.

Janův starší bratr Václav polovinu statku po otci nepřevzal, byla zapsána jmenované Kateřině. Vyučený v kovárně Frídovské,³ vstoupil do služeb staroboleslavské kapituly v Popovicích u Brandýsa nad Labem. Zaměstnán byl u panského kováře Ondřeje, s jehož dcerou Juditou svědčil při oddavkách r. 1680 v kostele sv. Pavla v Brandýse, kam Popovice farou náležejí. V matrice je zapsán jako „Pan Václav Frída“, což znamenalo, že byl svobodnického stavu, nikoliv poddaný. Téhož roku, dne 17. listopadu **1680**, ve věku 20 let, byl s Juditou oddán. Nedošlo k tomu, aby převzal kovárnu, ale jako jiní svobodníci zatoužil po městě.

Brandýs nad Labem, ležící v sousedství starobylého města Stará Boleslav, byl královským komorním městem s rozsáhlým zámekem. Tady byla soustředěna správa tří komorních panství. Václav Frída se tu však zakoupiti nemohl, aby se stal měšťanem. Naopak upadl do stísněných poměrů, a proto přijal poddanství města. Manuál městský praví, že dne 1. března **1694** *Václav Frída spolu s manželkou svou Judytou, jsouce svobodní lidé, přislíbili panu purkmistrovi, pánům radním, i celé obci J. M. C. města Brandýse nad Labem dobrovolně poslušnost, věrnost, poddanost' a pravé člověčenství. Mají syna Víta, 3 léta stáří, dceru Annu, jeden rok stáří.*

Václav Frída doufal, že ve městě bude moci on, pak jistě i jeho děti, dosíci zase svobody, ba časem zámožnosti a měšťanského práva. Zaměstnán byl v obecním dvoře, na předměstí zvaném Nižší Hrádek (č. 53), nedaleko

¹ Tento rod probádal Dr. J. Doskočil, místopředseda Rodopisné společnosti, vrch. komisař Zemského archivu v Praze. Jeho obsáhlou práci, s níž naše členy seznámil na své přednášce v naší Společnosti loňského roku (1943, pozn. ed.), vydala tiskem Královská česká společnost nauk ve svém Věstníku. Přesto jsme tento příspěvek prof. Jakubičky zařadili, abychom rodokmen Vrchlického osvětlili po všech stránkách (R. Kryl).

² Jméno osady Bradáčov ukazuje na jednoho původního držitele velkého statku, snad zemanského. Rozrodem a dělením vzniklo několik menších statků, hospodářství a rodů různých jmen.

³ R. 1727, 22. IV., Jan Frída z vedlejší linie, J. M. c. a kr. svobodník, odkazuje kovárnu nejstaršímu synu Martinovi, statek mladším synům Janovi a Matějovi, po polovici.

prastarého chrámu sv. Vavřince. Právě tehdy obec dvůr nákladně přestavěla. Uvnitř je dosud (roz. 1944) vidět staré stavební památky.

Správcové měšťtí, jeden konšel a druhý obecní starší, spravovali obecní dvůr jen ve svůj prospěch a s rodinou Frídovou zacházeli nemilosrdně. Platili bídň, takže Václav byl nucen vyžádat si vstup do měšťtské rady a tam přednést svoji stížnost, *že má skromný plat, s rodinou bídu trpí, nemastnou stravu jísti musí, pro pány zdarma pracovati a začasto odsuzování k provazu slýchati musí*. Pan purkmistr a páni radní se ujímali stěžovatele a hleděli jeho postavení zlepšit, ale mnoho to nepomohlo. Václav v roce **1708** zemřel podvýživou, přesněji dne 29. května ve věku 48 let. Pohřben byl při kostele sv. Vavřince. Manželka Judita ho přežila o 12 let. Skončila také nešťastně, a to pádem se stromu. Zemřela⁴ 19. srpna **1720** a pohřbena byla na nynějším hřbitově. Byl to smutný osud dříve svobodnické rodiny, ale záhy nastal obrat.

Vít Frída, jediný syn Václava, se narodil v Brandýse 6. listopadu 1690. Otec byl zapsán plným jménem - Václav Frydrych. Se svolením obce dal svého syna učit se výnosnému řemeslu kožešnickému. Vít obci ještě sloužil, ale na obecním dvoře již nepracoval. Obec mu podle záznamu například zaplatila celkem devět cest do Prahy k soudu, konaném ve věci dědiců ze Šenfěldů. Šetrný a příčinlivý Vít - s vědomím, že pochází ze svobodníků, toužil po lepším společenském postavení. Vyhlédl si nevěstu z měšťanského rodu, proto žádal měšťtskou radu o propuštění z poddanství, takže ... *vzácný magistrát uváživ, že Vít Frída dcerku měšťtskou sobě ke stavu manželskému vyvolil, list zhostný mu ochotně vydal*. Páni radní dobře znali svobodný původ rodiny Frídovy a zvláště dobré Vítovy vlastnosti.

Sňatek Víta Frídy a Maří Magdaleny, dcery po nebožtíku Jiříku Fůniovi, mistru pekařském a měšťtanu v Brandýse, konal se 8. listopadu **1722** v chrámě sv. Pavla. Mnoho nevyženil, něco dědil po tchýni a švagrové. O devět měsíců později, přesně 1. srpna **1723** se jim narodilo první dítě jménem Václav Hynek. Třebas byl jeho otec Vít hospodárný, ve městě se přece zakoupiti nemohl, aby získal právo měšťtanské. Stal se jen obyvatelem měšťtským. Aby se mohl státi sousedem, měšťtanem a pro lepší provozování živnosti žádal obec 26. června **1742**, aby mu před zámkem prodala pozemek, na němž by sobě postavil domek. Obec ho odkázala na zámecké pány, ale ti nesvolili. Nechtěli mít vedle mohutného zámku malé obytné stavení.

Vít Frída požíval velké vážnosti, což dosvědčuje hojně dokladů s jmenováním *Panem*. Dětem dal vzdělání na dobře vedených měšťtských školách. Syny Václava a Jana buď sám vyučil, nebo dal vyučit řemeslu kožešnickému, jež se stalo tradičním ve všech větvích rodu. Vítova manželka Maří Magdalena zemřela ve věku něco přes šedesát let dne 7. února **1761** a následně 2. září **1762** zemřel její dvaasedmdesátiletý manžel Vít.

Vítův syn Václav Hynek (*1. 8. 1723) se jako mladý kožešnický mistr seznámil s počestnou pannou Apolenou Treserovou. Byla dcerou zemřelého Ferdinanda Tresera, měšťtana na Novém městě Pražském, v Bredovské ulici č. 12 (dům U Tresserů). Apolena se zdržovala u příbuzných ve Staré Boleslavi, a proto její sňatek s Václavem Hynkem Frídou byl uzavřen v památném kapitulním chrámě sv. Václava dne 9. listopadu 1749. Mladí manželé zakoupili po dvanácti letech v Brandýse, nedaleko děkanského chrámu sv. Pavla, domek č. 209 s rozsáhlou zahradou a obdrželi právo měšťtanské. Václavův mladší bratr Jan, rovněž mistr kožešnický, založil v Brandýse nad Labem první vedlejší větev Frídů, která také dosáhla měšťtanského práva.

Václav Hynek Frída zastával po léta funkce měšťtských činovníků, jimiž byli měšťtané jmenováni měšťtskou radou. V cechu kožešnickém byl po léta starším cechmistrem. Mistrovského práva požíval přes čtyřicet let. Býval dožádaným svědkem při různých smlouvách a úředních jednáních. Písmo měl rázné a úhledné. To vše svědčí o jeho inteligenci, vážnosti a oblibě. Zemřel 24. srpna **1803** ve věku 80 let a také jeho žena Apolena dosáhla vysokého stáří.

⁴ Jak vyplývá z textu, její syn Vít osiřel ve věku dvaceti let, pokud se matčiny smrti dožila Anna, bylo jí 17. (pozn. ed.)

Jejich synové Václav Jiří a Jan Vojtěch konali vojenskou službu ještě před napoleonskými válkami. Stali se zakladateli dvou větví, jejichž rozrody dosud žijí. Z mladší větve Jana Vojtěcha Frída pocházel básník Jaroslav Vrchlický (17. 2. 1853 - 9. 9. 1912).

Jan Vojtěch Frída, narozený 23. dubna **1758**, mistr kožešnický a měšťan, byl oddán 5. února **1782** s Rosalií Braunerovou, mladší dcerou Šebestiána Braunera, přistěhovaného z Mirešovic. Druhou dceru Braunerovu, Terezii pojal dne 6. 2. **1793** za manželku Václav Jiří Frída (starší bratr Jana Vojtěcha), rovněž měšťan a mistr kožešnický. Rodiny bydlely na brandýském náměstí v číslech 63 a 64. Domek č. 209 držel bratranec Jan Frída, měšťan a mistr kožešnický.

Rodiny žily v době napoleonských válek, pak v nuceně klidné době Metternichova absolutismu. Lidé unavení válkami se věnovali svým živnostem a žili klidným, resignovaným životem. Jan Vojtěch a Rosalie zemřeli ve vysokém věku. Třiaosmdesátiletému Janovi V. skončila pozemská pouť 17. března **1841**, jeho vdova zesnula po pěti letech dne 17. května **1846**.

Básníkův děd Jan Josef Frída, narozený 26. 11. **1787**, byl oddán 4. února **1812** s Annou, rozenou Nezbedovou ze sousedního městečka Vrábí. Když mu vyhořel dům č. 63, koupil rovněž na náměstí dům č. 19. Přikoupili pozemky, a tak kromě živnosti kožešnické se Jan zabýval i polním hospodářstvím. Coby vážený a zámožný měšťan a cechmistr se také stal členem městské rady. Nejprve tzv. reprezentantem, pak městským radou a zastával různé samosprávné funkce. V tehdejší rušné době prožil i bouřlivý revoluční rok 1848. Jako městský rada byl vedle purkmistra zvolen čestným důstojníkem Národní gardy. Jeho mladší syn Jan byl činným nadporučíkem u první setniny. Se svými syny i členy spřízněných rodin se po Bachově absolutismu Jan Josef účastnil práce národní. Jan Josef Frída zemřel 12. 5. **1871** ve stáří 84 roků. Manželka Anna zemřela na plicní chorobu ve svých osmačtyřiceti letech, 25. 1. 1836. Druhá manželka jménem Anna, rozená Pazderová pocházela rovněž z Vrábí. Zemřela 30. září 1885 ve věku 72 let. Ze synů Jana Josefa byl Václav duchovním, Jan a Antonín měšťany a mistry kožešnickými, Jakub Jan se vyučil kupcem a Karel Jan se stal městským kontribučním.

Básníkův otec Jakub Jan Frída, narozený 28. dubna **1827** před sv. Filipem a Jakubem, byl proto pokřtěn Jakub a po otci Jan. Vyučil se v Brandýse kupcem. Jako první člen této rodové větve opustil kožešnictví, v němž již byli jeho dva bratři vyučeni. Kupec Jakub Jan měl zaměstnání v Praze a oženil se s Marií Kolářovou. Oddání byli 3. března **1851** u sv. Jiljí na Starém městě, kde bydlela nevěsta v č. 233. Její otec Josef Kolář byl měšťanem a mydlářem v Příbrami. Jeho žena Anna byla dcerou Josefa Čechetky, kniháře v Příbrami. Kupec Jakub Jan Frída provozoval svou živnost nejprve v Lounech č. 103, kde se mu 22. ledna **1852** narodila dcera Marie Anna Emilie. Druhým dítětem byl Emil Jakub, narozený 17. února **1853**, který jako básník přijal pseudonym Jaroslav Vrchlický. Potom se ve Slaném, kde Jakub Jan koupil dům č. 126, narodil Bedřich Jan, a to 1. července **1855**. Stal se spisovatelem a ředitelem vyšší dívčí školy. Frídové se tak řízením osudu vrátili ke starodávným křesťanským jménům Jakub a Friedrich (Bedřich). Po prvních třech dětech následovaly další čtyři: Anna Marie, Karel Rudolf (zemřel tříletý), Emilie a Antonie Marie. Rodina pak zakotvila v Čisté u Rakovníka, kde žila v letech **1872-1875**. Otec Jakub Jan se tam stal správcem rolnického akciového mlýna. Ve stáří 47 a 3/4 roku však zcela náhle zemřel. Stalo se to 27. listopadu 1874. Básníkův mladší bratr Bedřich pojal 4. srpna **1883** za manželku Boženu, dceru drážního inspektora Jana Veselého a jeho ženy Antonie. Zemřel ve věku 63 let, 15. září 1918.

Emil Jakub Frída⁵ - Jaroslav Vrchlický (*17. února 1853), čestný PhDr. profesor University Karlovy, člen České akademie věd a umění v Praze a doživotní člen panské sněmovny ve Vídni, se oženil dne 4. srpna 1879 s Ludmilou, dcerou MUDr. Josefa Podlipského a jeho ženy Žofie. Dožil věku 59 let a 7 měsíců. K jeho úmrtí došlo v Domažlicích 9. září **1912**, po těžké čtyřleté chorobě. Jeho manželka Ludmila zemřela v roce 1916.

Rod Frídů vynikal českou houževnatostí a vytrvalou snahou o dosažení vyššího společenského stupně. Jaký to rozdíl za dvě stě let - mezi rokem 1694, kdy rodina Václava Frída upadla do bídy a podruží a rokem 1894, kdy byl Jaroslav Vrchlický zahrnován poctami a nejvyššími vyznamenáními jak doma, tak i v cizině. V něm vyvrcholil duševní vývoj rodu epochálním a geniálním zjevem.

⁵ V následujícím článku **K frídovské studii J. M. Jakubičky** (http://rodopisna-revue-on-line.wz.cz/3-10_soubory/04_jakubicka-6.pdf) je mj. doplňující tabulka básníkůvých předků po otcovské linii a citace Jakubičkovy delší poznámky, kde se píše o básníkově otci, který zřejmě používal také křesťanské jméno Filip.